PITANJE LOVSTVA

U HRVATSKOJ I SLAVONIJI.

D^R. E. RÖSSLER: NARODNO-GOSPODARSTVENA VRIJEDNOST LOVA.

DR M. ZORIČIĆ KAKAV TREBA DA BUDE NOVI ZAKON O LOVU.

TISAK C. ALBRECHTA, ZAGRE[illegible]

1919.

I. Narodno-gospodarstvena vrijednost lova.

Službena se statistika doduše na žalost u opće, a po gotovo kod nas, samo slabo bavi lovom pa se zato na njezine rezultate u tom pogledu možemo samo donjekle obazirati, dotično smo prisiljeni, da se u nekim granama lovstva služimo samo približnim procjenama. Uza sve to si ipak možemo stvoriti prilično jasnu sliku o bilanci našeg lovstva kao vrela prihoda narodnog gospodarstva, ako će ova po svoj prilici ispasti i nešto manja nego što u istinu jest, jer se općenito procjene uzimlju manje a i statistički manjkavi podaci skoro redovito zaostaju za pravim brojevima budući da sigurno nijedan lovac nema interesa, da priopćuje u svojim lovačkim iskazima veće brojeve, nego što ih je u istinu postigao.

Kao prvi temelj za procjenjivanje narodno-gospodarstvene važnosti lova potrebno bi bilo poznavanje veličine lovišta, da se može time zaključivati na njihovu rentabilnost obzirom na lovinu, zakupninu, otštete i uzdržavanje lovo-nadzornog osoblja.

Za Hrvatsku i Slavoniju nam na žalost ne stoje na raspolaganje u tom pogledu općeniti statistički podaci, već mi možemo samo navesti, da poprečni broj lovišta, proračunan iz podataka od 15 godina, iznaša na godinu 1523, a od tih je 675 privatnih, izlučenih lovišta a 848 uzakupljenih.

Sveukupna množina lovine, koja se u

svim tim lovištima postigne, iznaša poprečno na godinu 254.210 komada i to 133.507 komada korisne divljači a 120.703 komada štetne zvjeradi.

Vrijednost bi ove lovine bila pako 762.630 K, ako računamo poprečno po komadu samo cijenu od 3 K, koja proračunava po predratnim cijenama bez svake sumnje sigurno nije previsoka, tako da je bezuvjetno ova vrijednost još i prilično veća nego što je ovdje prikazano i koja bi uz današnju vrijednost novca iznašala barem 3—4 milijuna kruna na godinu.

Zakupnina uzakupljenih lovišta iznašala je poprečno na godinu 136.570 K a ta svota skoro u cijelosti s rijetkim samo iznimkama unilazi u blagajne naših općina, koja svoja lovišta daju u zakup. Tako da samo primjerice navedemo, plaća vlastelinstvo valpovačko i podgoračko za uzakupljena općinska lovišta 2000 K, grad Varaždin 1460 K vlastelinstvo Jalžabet 1160 K, Mali Bukovac za god. 1904.—1910. 9578·40 K, a za god. 1911.—1914. 6088·80 K, vlastelinstvo Maruševec 2200 K, Opeka-Zelendvor 2768—3718 K, a god. 1917./18. 17.750 K. Općina Odra dobivala je za svoje lovište 3800 K, zemljišna zajednica Lojnica prije 130 K, a sada 1200 K, a i kod općine Vinica poskočile su zakupnine za vrijeme rata na 10.000 K, čime je općinski namet snižen za 50%, dok je ista kod općine Peteranec još prije deset godina iznašala 4000 K a kod općine Križovljani 3000 K. Nema pako sumnje, da će zakupnine za lovišta

još i dalje rasti a time će se bezuvjetno i općinski namet još više sniziti u onim općinama, koje imadu dobra lovišta sa racionalno gojenim lovom.

Za broj lovačko-nadzornog osoblja u Hrvatskoj i Slavoniji i opet nemamo općenitih statističkih podataka, već ga možemo samo po prilici procijeniti na temelju brojeva, koji su nam na raspolaganje stavljeni od nekih vlasnika i zakupnika lovišta. Primjerice samo da spomenemo, da u području bivšeg kr. šumarskog ravnateljstva u Zagrebu uz šumski nadzor obavlja tu službu 187 lugara, kod brodske imovne općine njih 80, kod bivšeg kr. šumarskog ureda na Sušaku 113, kod bivšeg kr. nadšumarskog ureda u Vinkovcima 63, kod grada Varaždina 10, dok je kod vlastelinstva valpovačkog i podgoračkog namješteno 9 nadzirača lova i 1 nadlovac, kod vukovarskog 42, u vlastelinstvu Jalžabet 15 pazitelja uz 1 nadlugara, u Malom Bukovcu 12 nadzirača; u vlastelinstvu Maruševec namješten je 1 nadšumar kao lovnik, 1 šumar kao gojitelj gnjetela, 16 nadziratelja lova i 4 namještenika za uzgoj gnjetela a u vlastelinstvu Opeka-Zelendvor izgnjetela a u vlastelinstvu Opeka-Zelendvor iznaša broj lovonadzornog osoblja 20. Kako je broj svih naših lovišta 1523, sigurno nije pretjerano, ako procijenimo broj lovačko-nadzornog osoblja za sva ta lovišta sa 3000, budući da time na svako lovište otpadaju jedva dva nadzirača.

Isto je tako teško odrediti poprečni iznos plaće ovoga osoblja, jer ne samo da ova vrlo

varira kod pojedinih gospodara, već je osim toga još i skoro uvijek skopčana sa raznim drugim nuzgrednim dohocima, koji su redovito pače i mnogo veći od same plaće. Spomenuti ćemo samo primjerice, da plaća 10 lovopazitelja grada Varaždina, koji su ujedno i gradski lugari, iznaša 3000 K i 800 K streljarine, nagrade za ubijenu zvjerad, koja potonja dosiže kod valpovačkog i podgoračkog vlastelinstva pače svotu od 7000 K; u vlastelinstvu Jalžabet iznaša plaća 16 lovopazitelja na godinu uz nuzgredne dohotke 36.600 K a streljarina dosiže skoro iznoz od 10.000 K, a u Malom Bukovcu ima 12 nadzirača lova 8000 K plaće a nuzgredni im dohoci iznašaju 12.000 K uz poprečnu godišnju streljarinu od 370 K; dohodak lovačkog osoblja vlastelinstva Maruševca iznaša 27.000 K i 1400 K streljarine, kod zagrebačkog lovačkog društva preko 15.000 K a kod vlastelinstva Opeka-Zelendvor poprečno na godinu 20.580 K plaće i 5400 K streljarine. Uzevši u obzir činjenicu, da mnogi lovopazitelji obavljaju svoju službu samo uz prigodne darove, otštetu za krzna zvjeradi i streljarinu, to sigurno nije pretjerana svota od godišnjih 600 K, koju pretpostavimo kao čisti poprečni dohodak osoblja za lovačko-nadzornu službu. Na taj pako način iznašao bi dohodak sveukupnog lovačko-nadzornog osoblja u Hrvatskoj i Slavoniji 1,800.000 K na godinu.

Među neposredni dohodak pučanstva od lova moraju se također nadalje ubrajati svi ostali troškovi vlasnika i zakupnika lovišta

oko uzdržavanja istih i izvršivanja lova. Ovamo spadaju nadnice pogonića, nosača, kočijaša, troškovi oko uzdržavanja i čišćenja lovačkih staza u šumama, kao što i u opće svi troškovi, koji su uvjetovani radnjama u savezu s lovom, za gojenje, hranjene divljači itd. Na žalost nam i ovdje stoje na raspolaganje samo podaci nekih vlasnika i zakupnika lovišta. Grad Varaždin primjerice izdaje na godinu poprečno za pogoniće 1000 K, za kola 200 K a za hranjenje divljači 350 K, dok kod valpovačkog i podgoračkog vlastelinstva iznašaju troškovi za pogoniće i kola 8000 K za hranjenje divljači 2000 K a za čuvanje poljskih usjeva od divljači 12.000 K, u Maruševcu 7000 K za pogoniće i 1200 K za podvoz, vlastelinstvo Jalžabet izdaje za pogoniće blizu 5000 K a za kola 600 K, Mali Bukovac pako 6000 K za pogoniće i 800 K za kola, kod zagrebačkog lovačkog društva iznašaju ti troškovi za pogoniće 3000 K a za kola, hranjenje divljači, čišćenje staza itd. 6000 K, kod vlastelinstva Opeka-Zelendvor napokon 1350 do 3500 K.

Spomenuti je osim toga, da se sagradio u Jalžabetu npr. zvjerinjak za troškom od 50.000 K i da je vlastelinstvo Mali Bukovac uzdržavanje gnjetelišta i uzgoj gnjetela kroz 10 godina stajalo barem 25.000 K a vlastelinstvo Maruševac poprečno na godinu 7250 K; kod vlastelinstva Opeka-Zelendvor iznašali su troškovi za uzdržavanje lova, osobito za hranjenje divljači 6000—10.000 K na godinu

a ti su u zadnjim dvijema godinama poskočili uslijed velike skupoće hrane na 18.000, dotično na 45.000 K. Ako ovdje istaknute podatke primijenimo na sva lovišta Hrvatske i Slavonije i na taj način procijenimo troškove uzdržavanja lova, možemo biti sigurni, da u tu svrhu pretpostavljena svota od godišnjih 1,200.000 K nije prevelika.

Kod razmatranja prihoda od lova ne smijemo zaboraviti ni na to, da i država pobire od lovca svoj obol, koji i opet također igra neku ulogu u narodnom gospodarstvu njezinom. Pravo izvršivanja lova vezano je uz lovnu kartu, koju bi svaki lovac morao da posjeduje. Ako i pretpostavimo, da ima dosta lovaca, koji na žalost ovu zakonsku ustanovu mimoilaze, ipak možemo za stalno uzeti, da se u Hrvatskoj i Slavoniji izdade na godinu 20.000 lovnih karata, budući da šumarsko i lovačko osoblje nije obvezano, da takovu posjeduje. To nam pako predstavlja za državu godišnji dohodak od 480.000 K, koji se još povisuje bar za dalnjih 60.000 K porezom na puške.

Važan je nadalje također izvoz i uvoz žive i ustrijeljene divljači te krzna i koža, za koji imamo na žalost i opet na raspolaganje samo vrlo manjkave podatke. Valpovačko i podgoračko vlastelinstvo izvažalo je prije rata u Rusiju i Francusku žive zeceve, te trčke uz cijenu od 7—10, dotično 2·50—3 K po komadu u većoj množini. Vlastelinstvo Mali Bukovac izvezlo je gnjetele i zeceve u

Francusku za 1953 K, dotično 12.317 K a Opeka-Zelendvor je skoro svake godine izvažala srne, gnjetele i zeceve, što je slučaj i kod vlastelinstva vukovarskog i nuštarskoga; Maruševec izvaža godišnje poprečno 600 gnjetela, dok ih 230 uvaža; vlastelinstvo Jalžabet uvezlo je u svoje lovište jednom 60 lanjaca za 9000 K i gnjetele za 500 K, što je bilo i u Opeki slučaj za 6.461 K. Već iz ovih nekoliko podataka jasno se razabire, da je uvoz žive divljači k nama više prigodičan i da daleko zaostaje za izvozom, premda ni ovaj potonji nije osobit, dok za ustrijeljenu divljač znade biti, osobito u Opeki-Zelendvoru u gdjekojim godinama, dapače prilično velik. Ako mi vrijednost izvoza žive i ustrijeljene divljači iz Hrvatske i Slavonije uz trgovinu kožama i krznom procijenimo na godišnjih 300.000 K, sigurno smo time prije zaostali za faktično polučenim svotama nego što bi ih bili pretjerali, jer sam promet krznima i kožama iznaša prama podacima trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu poprečno 117.000 K na godinu.

Svi do sada spomenuti dohoci od lova predstavljaju nam prama tomu poprečno na godinu iznos od 4,739.200 K ili okruglo 4,740.000, a **glavnica,** koja odgovara ovom godišnjem prihodu, ukamaćena sa 3%, kako je to običajno kod prvotne produkcije, **iznaša 157,973.333 K ili okruglo 158,000.000 K,** naravno uzevši u obzir samo predratne cijene, dok je sada bez sumnje ta vrijednost sigurno barem peterostruka, dakle iznaša 790,000.000

K. Ako je dakle vrijednost lova u nas već sada tako velika, gdje je stanje njegovo još dosta primitivno, bez sumnje je posve sigurno, da bi se ona mogla lako dići i na deseterostruku visinu, da se lov digne na onaj visoki stepen razvoja, kako ga nalazimo npr. u Českoj.

A sva ta velika vrijednost, cijelo to narodno blago bi bezuvjetno propalo na štetu pučanstva i države, da se lov uništi, što bi neminovno nastupilo proglašenjem slobode njegove.

Osim ovih neposrednih dohodaka, koje lov odbacuje, moramo pako kod procjenjivanja narodno-gospodarstvene vrijednosti njegove bezuvjetno uzeti u obzir i sav onaj promet novca, koji je lovom uvjetovan u industriji, obrtu i trgovini.

Tako uvjetuje vrlo znatan promet novca nabava pušaka i streljiva u lovačke svrhe, koji se ali nikako ne dade brojevno ustanoviti već samo približno procijeniti. Kao temelj ove procjene može nam služiti samo broj lovaca, koji nam na žalost također nije poznat, već smo ga samo približno procijenili sa 20.000. Premda mnogi od tih lovaca sigurno posjeduju cijelu zbirku pušaka, to ćemo ipak pretpostaviti, da ih pojedinac ima prosječno samo dvije, dakle ukupno 40.000 komada; a ako je i broj skupih, finih tzv. luksus-pušaka danas sigurno i dosta velik, ipak ćemo za svaku pušku uzeti samo prosječnu nabavnu cijenu od 250 K, ukupno dakle 10,000.000 K. Ako mi pako trajanje uporabe puške obzirom na česte promjene

sistema i ukusa procijenimo na 10 godina, to otpada prama tomu na jednu godinu za nabavu 1,000.000 K, koja se svota sa troškovima popravaka od po prilici 5% povisuje na 1,050.000 K.

Za lovačko-nadzorno osoblje pako pretpostavimo, da svaki lovopazitelj posjeduje samo jednu pušku, kojih dakle na taj način ima 3000, što uz nabavnu cijenu od 100 K daje 300.000 K ili na godinu 30.000 K, dotično uz 5% ove svote za popravke 31.500 K. Prama tomu iznašaju troškovi nabave i popravaka lovačkih pušaka poprečno na godinu 1,081.500 K, na kojima zaslužuju naši puškari i oružari, u našoj novoj državi poglavito tvornice pušaka svjetskog glasa u Borovlju.

Ustanovljenje troškova nabave streljiva tako rekuć u opće nije ni moguće na temelju podataka, jer ti mogu u daleko pretežno velikoj većini biti samo približni i vrlo netočni, već je većom točnošću samo provedivo računom vjerojatnosti.

Ako uzmemo, da se od sveukupne poprečne godišnje lovine od 254.210 komada četvrt milijuna ustrijeli, to treba za ove 750.000 hitaca uz pretpostavu, da su se za svaki ustrijeljeni komad poprečno potrošila tri hica, a trošak za ove uz cijenu od 10 filira za hitac iznaša prama tomu 75.000 K. Ta se svota dade još povisiti barem na 80.000 K sa troškovima za druge načine tamanjenja zvjeradi, željeza, otrov itd.

Među osobne izdatke lovca treba bez sumnje nadalje uračunati i troškove za nabavu i uzdržavanje lovačkih pasa. Ako od ovih računamo samo 3000 uz nabavnu cijenu od 100 K po komadu, premda su mnogi lovački psi kud i kamo vrijedniji i skupocjeniji, i ako pretpostavimo, da im život poprečno traje samo 10 godina, dobijemo godišnju poprečnu svotu od 30.000 K. Obzirom na činjenicu, da po svoj prilici većina posjednika pasa ne kupuje napose za ove hranu, možemo za uzdržavanje pojedinog psa računati na godinu samo 120 K, što daje svotu od 360.000 K. Porez za pse računajuć na godinu poprečno samo 5 K po komadu (u gradovima 10—25 K, na selu 2 K), iznaša 15.000 K, tako da nam sveukupni godišnji troškovi za lovačke pse prestavljaju svotu od 405.000 K.

Izvršivanje lova iziskuje danas osobito od lovaca, koji stanuju u gradu, priličnih troškova za kola i željeznicu, da tim prometnim sredstvima dospiju u svoja lovišta. Ako uzmemo, da je to slučaj samo kod 5000 naših lovaca i da svaki potroši u tu svrhu samo 100 K na godinu, postizava se time već svota od 500.000 K.

Dalnje izdatke prouzrokuje koli lovcu, toli i lovačko-nadzornom osoblju nabava raznih predmeta, koji su uz oružje bezuvjetno potrebni za izvršivanje lova, kao npr. torbe, pojasi za fišeke, remenje za puške, uzice za pse, durbini, uprtice itd. Ako za nabavu tih predmeta računamo samo 50 K na godinu za po-

jedinog lovca, to iznašaju ti izdaci sveukupno poprečno 1,000.000 K.

Znatni su također troškovi za nabavu lovačkih odijela i cipela, koje možemo za pravo računati također samo za lovce, jer lovačko-nadzorno osoblje nosi svoje službeno odijelo većinom kao obično, dok si lovci u svrhu lova nabavljaju većinom posebna odijela i cipele, dotično čizme. Ako mi i za te troškove računamo samo poprečno na godinu 50 K za svakog pojedinog od onih 20.000 lovaca, to taj izdatak iznaša opet 1,000.000 K.

Ova druga skupina lovom uvjetovanog prometa novca predstavlja nam prama ovdje prikazanim računima, koji bezuvjetno nijesu pretjerani, i opet poprečno svotu od godišnjih 4,116.500 K ili okruglo 4,117.000 K.

Pribrojimo li pako ovu svotu prometa novca onoj prve skupine dohodaka od lova, to dobijemo za Hrvatsku i Slavoniju sveukupni godišnji iznos prometa novca uvjetovanog izvršivanjem i gojenjem lova od 8,855.700 K ili okruglo 8,856.000 K.

Ove velike svote pako još uvijek ne predstavljaju svu cjelokupnu vrijednost našega lovstva, jer ima još cijeli niz vrela prihoda, koja zahvaljuju u velike svoj opstanak lovstvu, koja se dadu ali vrlo teško brojevima izraziti.

Jedinu iznimku ovdje možda čine tzv. pristojbe za strijeljanje, koje su kod nas tek u novije doba uvedene za dozvolu, da lovac smije u tuđem lovištu strijeljati pojedine

komade divljači ili zvjeradi. Za to se plaćaju i kod nas katkada upravo ogromne svote. Tako su npr. kod bivšeg kr. šumskog erara na temelju naredbe ministra za poljodjelstvo od 4. kolovoza 1918. iznašale uz temeljnu pristojbu od 30 K za jedan dan pristojbe za srnjaka 100 K, za jelena prama broju parožaka 1000 do 3400 K itd; za svaki promašeni hitac morala se je također plaćati posebna pristojba od 40, dotično 200 K. U vlastelinstvu Opeka-Zelendvor se plaćalo za strijeljanje srnjaka 300 K a za gnjetela i zeca po 5 K. Ovom uredbom strijeljanja uz pristojbe po komadu osobito su se služili tuđinci, poglavito Francuzi i Englezi, čime su dolazile dosta znatne svote tuđeg novca u našu domovinu.

Nadalje spadaju ovamo sigurno također znatni troškovi za gradnju i uzdržavanje lovačkih kuća i koliba te stanove lovačko-nadzornog osoblja, za nabavu lovačkih kola i konja, za montiranje i izradbu lovačkih trofeja, za uređenje i uzdržavanje zbirki tih trofeja, za nadijevanje životinja itd., u opće za sve one luksusne predmete i urese, koje si obično nabavljaju imućni lovci i koji spadaju u djelokrug umjetnog obrta.

Ali i obični obrt i industrija sudjeluju u velike kod narodno-gospodarstvenog iskorišćivanja lovstva. Cijela vojska radnika i mnogobrojna velika industrijalna poduzeća bave se izradbom rogovlja, koža i krzna, nadalje izradbom uresnog perja i raznih drugih produkata lovstva.

Pa i na umjetnost i književnost upliva lovstvo, za što nam služe dokazom mnogobrojne sjajne lovačke slike i skulpture, mnoga prekrasna književna lovačka djela i opsežna stručna književnost.

Kod nas na žalost sve ove grane obrta i industrije, umjetnosti i književnosti do sada ne pokazuju ni iz daleka onaj stepen razvoja, koji nalazimo kod drugih naprednijih naroda, pa ipak sigurno nije pretjerano, ako i za njih stavimo za Hrvatsku i Slavoniju u račun promet novca barem od godišnjih 300.000 K. Time se pako povisuje godišnji prihod i promet novca, uvjetovan gojenjem i izvršivanjem lova na 9,155.700 K ili okruglo na 9,156.000 K. Od cijele te velike svote pako sačinjava samo vrlo neznatni dio, naime 1,062.630 K primitak lovaca, dok sav ostali dio, 8,093.070 K, predstavlja izdatak njihov, koji posredno ili neposredno unilazi u blagajne države i općina te potpomaže uzdržavanje pučanstva, osobito seljaka, trgovaca i obrtnika.

Ovdje izneseni brojevi bez svake sumnje jasno dokazuju znatnu narodno-gospodarstvenu vrijednost lova za nas, ako su i mnogi od njih po svoj prilici i prama predratnim cijenama preniski, tako da je ta vrijednost bezuvjetno još i daleko veća, kako se to npr. također vidi iz podataka čeških i moravskih, u kojim zem-

ljama uz racionalno gojenje lova i intenzivno gospodarstvo i te kako uspijeva i gdje već većina seljaka shvaća veliku narodno-gospodarstvenu vrijednost lova, pa radi toga i nastoje, da se u lovištima uzdrži divljač i lov koli na korist njihovu, toli i na korist države.

Za dokaz, na kako visokom stepenu razvoja stoji racionalan lov u tim zemljama bez uštrba za njihovo intenzivno gospodarstvo neka nam donjekle služe makar i manjkavi slijedeći statistički podaci, koje je izdalo austrijsko ministarstvo za poljodjelstvo g. 1910.

Broj izlučenih, privatnih lovišta iznaša poprečno na godinu 3692 sa površinom od 2,109.434 ha a uzakupljenih lovišta ima 9666 sa 4,707.755 ha. Nadzor nad tim lovištima vrši 5298 lovopazitelja i 8471 inog nadzornog osoblja uz svoju šumsku, dotično poljsku nadzornu službu. Lovnih se karata izdade poprečno na godinu 45.377 a za te se ubere 262.026 K. Lovina pako iznaša 2,540.036 komada korisne divljači i 571.374 komada štetne zvjeradi, kojima je poprečno predratna vrijednost proračunana sa 5,664.718 K.

Pošto smo evo ovako brojevima prikazali veliku važnost i vrijednost lova za državu samu i njeno pučanstvo, sada da još posvetimo nekoliko riječi onom u mnogim krugovima među neprijateljima lova raširenom mnijenju, da je divljač u opće štetna i da napose seljaku prouzrokuje ogromnih šteta na njegovim poljima.

Na temelju gore iznesenih podataka posve je jasno, da nam one množine divljači, koje

su predmetom lova, predstavljaju znatnu glavnicu, prirast narodne produkcije, pomnožanje hrane a uz to da pružaju i razni drugi produkti lova kao i svi za njegovo izvršivanje nužni troškovi raznim granama obrta, industrije itd. i time u opće pučanstvu znatnih vrela prihoda, tako da o općenoj šteti lova pod nipošto ne može biti govora.

Što se pako tiče one osobito naglašivane i propovijedane štete divljači na poljima, to moramo istaknuti, da se prilično znatan dio divljači hrani za čovjeka beskorisnim tvarima, kojih ima u izobilju. Divljač si naime, kako je dovoljno poznato, traži svoju hranu često na mjestima, gdje se dotične tvari ne bi mogle na drugi način korisno upotrebiti, duboko u šumi, u uskim dolinicama, na rubovima šuma i polja, na strmim obroncima brijegova i humaka itd. ili ona pase po strništima pa se tu hrani biljem, koje je gospodar kao za sebe beskorisno ostavio. Druge vrste divljači opet se hrane tvarima, koje se u opće ne dadu gospodarstveno upotrebiti te su pače u mnogim slučajevima upravo škodljive, kao na pr. razan korov i njegovo sjemenje, razni gospodarstvu štetni kukci pa i drugi razni štetnici.

Nepravedno bi pako bilo od lovca zašutjeti, da nije sva divljač tako bezazlena; osobito nekim vrstama se pravom predbacuje, da se hrane velikim količinama korisnog bilja. Jeleni i divlje svinje npr. navaljuju i na žito, kukuruz, krumpir i druga hranila za čovjeka

ili na šumsko bilje te uništuju osim toga mnogo gaženjem i rovanjem.

Svaki razboriti i nepristrani lovac bez sumnje će priznati, da skoro sve vrste divljači, ako se prekomjerno goje, mogu u blizini polja počiniti više štete, nego što iznaša njihova vrijednost. Čim više raste cijena tla, čim je intenzivnije gospodarenje, čim je skuplja radna sila, čim je gospodaru težje, da se uzdrži u borbi sa konkurencijom, tim za njega biva osjetljivija šteta, koju mu prouzrokuje divljač pašom, gaženjem i rovanjem na poljima.

Ali nije li čovječji razum, nije li gospodarstvo s ovim okolnostima, što dalje, to više računalo? Nijesu li divlje svinje u kulturnim zemljama već dosta blizu svom zatoru? Nijesu li jeleni pred naprednim gospodarstvom, pred visokom kulturom tla sve više uzmicali i ne nalazimo li ih danas, osim nekih rijetkih iznimaka, poglavito samo još u lovištima, u kojima će se moći i u buduće trpjeti bez bojazni, da prouzrokuju baš preveliku štetu? Zakonodavstvo svih naprednih zemalja trsilo se i ovdje, da vlada pravednost; ona stara vremena su davno prošla, u kojima je vrijedila najprije divljač a onda istom seljak. Lov se je prilagodio promijenjenim gospodarskim prilikama, on goji danas u prvom redu pernatu i sitnu divljač, čije se gojenje dade posve dobro dovesti u sklad sa visokom kulturom tla i intenzivnim gospodarstvom, kako to najbolje vidimo u Českoj.

A osim toga bi se i štete počinjene od

divljači dale također ukloniti ili u znatnoj mjeri sniziti ogradama, postavljenim na rubovima šuma prama poljima. Znatni troškovi tih ograda bez sumnje se pokrivaju visokim zakupninama, koje stranci plaćaju za dobra lovišta, čemu nam služe primjerom glasovita karpatska lovišta sa svojim jakim jelenima, za koja su Englezi, Francuzi i Belgijanci plaćali i 30.000 pače i do 50.000 K. A isto bi se dalo bez sumnje postići i u našim državnim i imovinskim šumama u Slavoniji, koje su također opće poznate i na glasu radi svojih lijepih jelena.

Kada u opće govorimo o šteti, koju divljač prouzrokuje, moramo da razlikujemo dva stanovišta: narodno-gospodarstveno i privatno-gospodarstveno.

Sa prvog može sastojati šteta u tom, da vrijednost divljači i njenih nuzgrednih produkata zaostane za vrijednosti hranila, kojima se je hranila ili koja je uništila, dotično da bi se ta hrana bila shodnije i uspješnije upotrebiti mogla za prehranu čovjeka i domaćih životinja. Istina je doduše, što divljač od žita popase, usteže se hrani čovjeka, a što popase od trave, usteže se opet produkciji mesa domaćih životinja, a manjak se mora onda eventualno i nadoknaditi uvozom iz inozemstva. Bez sumnje pako uz razmjerno ogromne množine žita ne dolazi ono malo od divljači popaseno ili uništeno baš preveć u obzir, a ni od divljači prouzročeni manjak trave ili sijena ne može da povisi cijene mesu domaćih živo-

tinja ma samo za koji filir. To sigurno ne će moći nitko nepristran ustvrditi!

Sa privatno-gospodarstvenog stanovišta pako ne može se zatajiti, da divljač može na pojedinim mjestima postati vrlo neugodna i da može pojedinim gospodarima prouzrokovati priličnu štetu, jer kod vrijednosti od milijuna skoro neopaženi manjak u narodno-gospodarstvenom pogledu može za pojedinca biti vrlo osjetljiv, ako mu se prihod samo za nekoliko kruna smanji.

Ovoj šteti posjednika pako trebala bi da drži ravnovjesje zakupnina i otšteta prouzročene štete.

Zakupnina je ekvivalent za to, što posjednik zemljišta prepušta drugom divljač, koja se na njegovom posjedu nalazi i koju on ne smije ili ne će sam da lovi. Ovoj pako pretpostavi ne odgovara zakupnina svagdje. U velikom dijelu Hrvatske i Slavonije, gdje gotovo ni nema divljači, jer se lov nije nikako gojio, nema narod nikakove ili skoro nikakove koristi od lova. Evo očite posljedice, kuda vodi uništavanje divljači i od kolike je štete za one općine, koje moraju onda svoje potrebe namirivati općinskim nametom mjesto da veliki dio istih pokriju zakupninom lovišta.

Pitanje otšteta pako mora da pravedno uredi lovski zakon, kako ćemo to dalje razložiti.

Iz svih tih razmatranja morati će dakle svaki nepristan, koji promisli sve, što smo ovdje istaknuli za veliku narodno-gospodarstvenu vrijednost lova, bez sumnje priznati i lovcu

neko pravo, da se i na njega uzme obzir, jer se ipak njegovi interesi slažu sa interesima stotina tisuća ljudi na korist i dobrobit države.

Koje bi vrijednosti čisto materijalne naravi propale, da iščezne divljač sa naših polja i iz naših šuma po želji protivnika lova ili onih, koji hoće da bude lov slobodan, čime bi se u najkraće vrijeme posvema uništio ne samo na veliku štetu pojedinaca već i na štetu države! Koliko bi općina moralo onda radi pomanjkanja dovoljnog prihoda od lova povisiti svoje namete, koliko obrtnika i trgovaca obustaviti svoj posao, koliko ljudi bi izgubilo svoj kruh!

Smatrali smo zato svojom patriotskom dužnošću, da upozorimo na veliku narodno-gospodarstvenu važnost i vrijednost lova te da iznesenim činjenicama i brojkama dokažemo neispravnost mišljenja, da je lov za gospodarstvo a i u opće štetan. Kad bi tome doista tako bilo, sigurno ne bi najnaprednije zemlje svijeta lovstvo najracionalnije gojile i njegov napredak shodnim zakonima i te kako zaštićivale. Zato je bezuvjetno naša patriotska dužnost, da stupimo i mi u kolo ovih zemalja da ne uništimo proglašenjem slobodnog lova veliki dio našeg narodnog imetka, već da ga shodnim zakonima na temelju racionalnog gospodarenja što više zaštitimo i učvrstimo za boljak i dobrobit naše domovine.

A da se to postigne, bezuvjetno je potrebno, da se provedu neke najglavnije i najnužnije **reforme lovskog zakona.**

II. Kakav treba da bude novi zakon o lovu.

Ne može se poreći, da dosadašnji zakon o lovu od 27. travnja 1893. nije zadovoljavao ni zemljoposjednike ni lovce, jer su ustanove toga zakona u velikom dijelu bile takove, da su pružale prilike svim mogućim obilaženjima i zavlačenjima te tako gotovo onemogućivale polučenje svrhe, kojoj zakon ima da služi. Svrha je zakona o lovu, da u neku ruku posređuje između interesa poljodjelstva i interesa lovstva te da ih dovede u sklad, tako da uvijek važniji interes bude zaštićen. Nastojati ćemo s toga da prikažemo, kakav treba da bude lovski zakon te koje interese imade u glavnom da štiti.

U prvom redu valja dakako imati pred očima zemljoposjednika-gospodara pa zakon treba da sadržaje takove ustanove, koje će zemljoposjedniku ne samo osigurati nesmetanu proizvodnju i zaštitu poljskih plodina, nego i zajamčiti mu od lovstva stanovite koristi, na koje imade pravo već obzirom na činjenicu, što se lov lovi na njegovom zemljištu. Kod toga valja imati na umu, da ogromnu većinu zemljoposjednika u Hrvatskoj i Slavoniji — i ako ne po površini posjeda, a ono po broju gospodarstva — sačinjavaju maloposjednici seljaci, te da će sada agrarnom reformom (diobom vlastelinstva) i veleposjed najvećim dijelom preći u ruke seljaka. **Ustanove lovskog zakona treba dakle da u prvom redu zaštićuju interese seljaka.**

Nije ovdje dakako mjesto, da se razlažu svi propisi, koje treba da sadržaje moderni lovski zakon, pa ćemo se s toga osvrnuti samo na ona temeljna načela, čijom provedbom će se onemogućiti stanje, što sada daje povoda najčešćim opravdanim pritužbama seljačkog našeg naroda. Da vidimo dakle, koja su to bitna načela:

1. **Temeljno je načelo novijih lovskih zakona, da je pravo lova skopčano sa vlasništvom zemljišta.** Onaj, čije je zemljište, treba da imade i koristi od lova, pa ako se to provede, nestati će odmah poznate pritužbe naših seljaka, da se po njihovom zemljištu lovi a oni od toga ništa ne imadu. Istina, i po današnjem lovskom zakonu zapadala je korist lova donjekle i zemljoposjednike, jer je zakupnina za lovišta tekla u općinsku blagajnu, pa tako onaj dio općinskog proračuna, kojeg je pokrivala ta zakupnina, nije bivao rasporezovan općinskim nametom. U mnogim općinama, u kojima je lov bio uzgojen, te je zakupnina iznašala velike svote, seljaci su to i uvidjali. Tako primjerice zem. zajednica Lojnica za 800 jutara šume dobiva 1200 K, dok općina Odra kraj Zagreba ubire na zakupnini preko 3.800 K, općina Vinica 10.000 K godišnje i t. d., pa nitko pametan ne će poreći, da su te svote znatno snizile općinski namet. No u velikom dijelu naše domovine, gdje je lovstvo još na sasvim niskom stepenu, gdje su zvjerokradice i drugi razlozi malo ne istrijebili divljač, nijesu

bile polučivane visoke zakupnine. Onih nekoliko kruna, što ih je tako općinska blagajna ubirala od lova, nije u takovim općinama igralo nikakovih uloga niti su zemljoposjednici mogli opažati, da od lova imadu bilo kakove koristi. K tome dolazi još i činjenica, da su i od visokih zakupnina uživali jednaku korist svi općinari, i oni, na čijem se je zemljištu lovlovio, i oni, kod kojih to nije bilo, što je svakako nepravedno.

Valja dakle pravo lova spojiti sa vlasništvom zemljišta, pa tek preostaje pitanje, kako da se to učini. Većina neupućenih predstavlja si stvar vrlo lakom: neka svakome bude slobodno, da lovi na svojem zemljištu, pa je pitanje riješeno. Ovakovo ali riješenje značilo bi potpuno uništenje lovstva, kojega kao granu narodnog gospodarstva valja bez uštrba za poljodjelstvo sačuvati, pa zato takovo riješenje nije moguće. Evo zašto:

Kad bi svaki zemljoposjednik bio vlasnikom zaokruženog posjeda od barem 200—300 jutara, tada bi se mirno moglo dozvoliti svakome, da lovi na svojemu, i ako bi i time lovstvo prekomjernim lovljenjem divljači na granicama bezuvjetno donjekle štetovalo. Znademo ali, da su odnošaji zemljišnog posjeda u nas sasvim drugačiji. Naši seljaci, pa i oni, koji imadu veće posjede, nemaju u pravilu zaokruženog posjeda, već imadu u jednom kraju nekoliko jutara oranice, u drugom šume, u trećem vinograda i t. d. Treba samo proći našim poljima, pa će svakome pasti u oči one

većinom uske a dugačke površine, oranice, livade i t. d., od kojih svaka pripada drugome vlasniku, a sve su međusobno isprepletene tako, da većim dijelom zemlje jednog vlasnika ne leže u savezu, već on s jedne na drugu mora prelaziti po tuđem zemljištu.

Kako da se tu dozvoli, da svaki može loviti po svome? Tko je ikada pokušao, da sam lovi ili je vidio druge loviti, znade, da primjerice zec obično skoči iz svoga loga još prije nego mu se lovac posve približi, da ga psi ili hajkači gone preko velikih površina prije nego dođe lovcu na domak hica. Posve je dakle nemoguće većini naših zemljoposjednika, da love a da ne pređu oni, njihovi psi ili hajkači na tuđa zemljišta. Konačno svaki, tko je ikad vidio loviti, znade, da i teško nastrijeljeni zec često trči više stotina koraka prije nego padne. Lovac morao bi ga dakle u većini slučajeva dići na t u đ o j zemlji, pa eto gotova spora i parnice sa susjedom.

Osim navedenoga pridolazi još jedna važna okolnost, koja onemogućuje odredbu takove slobode lova. Bude li naime svakome dozvoljeno, da lovi na svome zemljištu, što će biti posljedicom? Divljač se ne zadržaje uvijek na istome zemljištu, ona je danas ovdje, sutra ondje, i ako se redovito zadržaje unutar jedne površine od 300—400 jutara. Što je dakle naravnije nego da bi kod uređenja takove „slobode lova" svaki zemljovlasnik nastojao, da potuče sve, što se na njegovom zemljištu nalazi, prije nego to učini njegov susjed. A koja

bi bila posljedica? Bila bi ta, da bi za dvije, tri godine a možda i prije s naših polja i šuma nestala svaka divljač, da bismo bili primorani plaćati ogromne svote inozemstvu za krzna, što ih trebamo za krznare (dosada smo prama izvješću zagrebačke trgovačko-obrtničke komore mi izvažali krzna u vrijednosti od 117.000 K godišnje po predratnoj cijeni, a da se ne spominje ono, što je kod nas potrošeno), za zečje kože, što ih trebaju klobučari, za meso divljači i t. d. Uništili bismo dakle dio narodnog imetka, a bi li time seljaku nastala kakova korist? Ne bi. Svaki pojedini — u koliko bi se htio baviti lovom — ulovio bi prve godine nekoliko zeceva, možda i srna, ali bi time uništio i glavnicu, koja bi mu morala — kako ćemo kasnije prikazati — nositi stalne godišnje kamate, te bi bio prisiljen, da kasnije razne potrepštine, čija je proizvodnja skopčana s lovom, plaća skuplje, jer bi se sirovine morale uvažati iz inozemstva.

A šta će — pretpostavivši „slobodu lova“ — biti sa zemljištima, koja nijesu u rukama samo jednog gospodara, nego su u suvlasništvu većeg broja vlasnika? Da ne spominjemo zemljišne zajednice i zadruge, poznato je, da u Hrvatskoj i Slavoniji imade sva sila suvlasničkih posjeda. Čija će biti divjač ubijena na tom zemljištu? Sigurno ne će jednog zeca dijeliti svi suvlasnici a opet nije pravedno, da radini suvlasnik, kojemu je više stalo, da obrađuje svoju zemlju te da se skrbi za gospodarstvo, prepusti na zajedničkom zemljištu ubijenu divljač onome, koji se radije bavi lovom. Eto i opet povoda za pravde i nesuglasice, koje očito nijesu u interesu seljaštva. Ustanova dakle, da svaki smije loviti na svome, nije u praksi provedivo.

Mnogi zagovaraju, da se u opće svakome dozvoli, da lovi, gdjegod hoće. To bi dakako još prije dovelo do potpunog uništenja divljači a nema sumnje, da bi svi zemljoposjednici i te kako ustali proti ovakovom uređenju, koje bi ovlaštivalo svakoga, da po miloj volji ide i lovi po njihovom zemljištu.

Da vidimo dakle, kako bi valjalo stvar urediti te kako su ju doista već uredili moderni lovski zakoni.

Od vlasnika zemljišta jedne općine valja sastaviti „lovnu zadrugu“ a, ako je općina osobito velika, i više takovih zadruga. Te su lovne zadruge dakle skup svih vlasnika onog zemljišta, na kojem se lov lovi, one su vlasnice i lova i lovišta. Lovne se zadruge upravljaju same, one raspolažu sa lovištem i dijele prihode zakupnine i t. d. među svoje članove prama razmjeru zemljišta, što ga svaki zadružni član posjeduje. Svaki dakle vlasnik zemljišta dobiva po svakom jutru stanoviti iznos, kojim raspolaže, kako hoće.

Reći će tko: a koliku štetu počinja divljač na poljima? O tome ćemo kasnije razlagati a sada spominjemo tek, da se po divljači počinjena šteta imade bezuvjetno i odmah naposebplatiti, pa je i glede toga — osim ustanova,

što ih treba da sadržaje zakon — odlučan upliv lovne zadruge. Zadruga sklapa ugovore o zakupu lovišta, ona u ugovore može uvrstiti ustanove, koje drži potrebnima obzirom na uščuvanje plodina, na uščuvanje divljači i t. d., kako je to do sada uvijek činio erar kod uzakupljivanja državnih šuma i lovišta. Interesi zadruge a po tome i svakog pojedinog zemljoposjednika iziskuju ne samo naknadu svake štete, nego i što bolje gojenje divljači, jer će tako prihod lovišta bivati sve to veći. Zanimiv su primjer većina čeških lovišta, gdje su već odavna slične ustanove provedene. U nekim su krajevima Češke napredniji gospodari sami poradili oko podignuća lova, tako te im je prihod lova prije rata iznašao i po 5 P više kruna po jutru. Lov je dakle bez ikakova truda ili troška odbacivao kamate, koji odgovaraju glavnici od preko 100—250 K po jutru, a koja bi uništenjem divljači propala, dok im je eventualna šteta napose naknađena. Vidi se dakle, da je lov i iskorišćenje istoga pitanje narodnog gospodarstva, koje se ne smije uzeti na laku ruku, kao da je to tobože „gospodska zabava i danguba", koji je prigovor tim neumjesniji, što i seljak i radnik i svaki drugi mora da imade jednako pravo, da lovi — dakako samo, ako hoće da za pravo lova plaća seljacima zemljoposjednicima kamate glavnice, koja leži u lovstvu i divljači, te otštetu za svaku lovnu štetu.

Uvedu li se „lovne zadruge", seljaci će faktično raspolagati lovom i brati od njega

stalni godišnji prihod, što je svakako najpravednije riješenje.

* * *

2. **Drugo i najvažnije načelo kod stvaranja zakona o lovu jest načelo bezuvjetne i bezodvlačne naknade svake štete počinjene po divljači.**

I dosadašnji lovski zakon zadržavao je ustanove, prama kojima je lovovlasnik bio dužan naknaditi štete prouzročene po divljači, no te su ustanove bile tako nepraktične, tako tuđe svagdanjem životu, da su morale dovesti do premnogih opravdanih pritužbi seljaštva. Ne ima sumnje, da su baš ove nespretne ustanove sadašnjeg zakona u najvećem dijelu prouzročile neprijateljsko raspoloženje seljaštva prama lovu te da njima valja pripisati, što bi danas dio naroda želio, da se divljač potpuno uništi, ne uviđajuć, da bi time posjekao granu, na kojoj sjedi, i nanio si bez potrebe znatnu štetu.

Veliki dio divljači počinja neku štetu na poljskim plodinama, jedna divljač manje, druga više. Najveći dio t. zv. pernate divljači i to: tetrjebi, jarebice, šljuke, trčke i ptice vodarice u opće ne prave apsolutno nikakove poljske štete, dok gnjeteli (fazani) nedvojbeno oštećuju kukuruz, ali većim dijelom godine koriste, hraneći se kukcima i sjemenjem korova. Zeceví i srne već znadu biti štetniji, i ako je po njima počinjena šteta znatno manja od njihove vrijednosti, izuzevši dakako iznimne prilike (u strogoj zimi štete na voćkama i t. d.).

gdje se ali razumnim gospodarstvom većinom štetama može predusresti.

Svakako je činjenica, da se sravnivanjem gospodarskog prihoda u krajevima, u kojima ima u izobilju divljači i zeceva i srna, sa krajevima, u kojima divljači tako reći ne ima, može — pretpostavivši jednako dobru zemlju — ustanoviti, da *prosječni prihod po jutru kod prvih ni malo ne zaostaje za drugima*. Značajno je pače, da se sva t. zv. niska divljač tim više umnožuje, čim je kraj kulturniji i poljodjelsko gospodarstvo naprednije, jer joj se time pruža hrana brojnim otpacima, koje i onako ljudi ne iskorišćuju.

Golemu štetu dakako čine jeleni i divlje svinje, no ta je divljač po samoj svojoj plašljivoj naravi najvećim dijelom već nestala iz onih krajeva, koji po svojoj kulturi pružaju prilike za znatne štete. Bude li se pako novim zakonom pitanje plaćanja šteta pravično uredilo, sami će ovlaštenici lova morati poprimiti mjere, da se štete spriječe (ograde zvjerinjaka i t. d.) Jeleni i divlje svinje moći će se dakle u pravilu držati samo u zvjerinjacima. U koliko bi ipak tko želio, da ih drži u otvorenim šumskim lovištima, biti će dužan da naprama obrađenom tuđem posjedu podigne ogradu, jer će inače zemljoposjednik biti vlastan, da tu divjač sam na svome posjedu postrijelja. Svakako mogli bi se i naši jeleni, koji spadaju među najljepše u Europi te reprezentiraju veoma znatnu vrijednost, mirno uzdržati u ogromnim državnim i imovno-općinskim šumama,

gdje bi skopčani troškovi i oštete bili nadoknađeni visokom streljarinom, koja bi se lako dala polučiti (do 3—4000 K po komadu).

Načelo je dakle, da se štete imadu nadoknaditi, pa bude li seljak doista odmah dobivao otštetu i bez trčkaranja po oblastima te bude li uz to od lova imao i koristi, tad nema sumnje, da nitko pametan ne će tražiti uništenja divljači i lova.

No kako da se to zakonom zajamči i provede? Evo kako: Zakon treba ne samo da izrazi načelo naknade štete, jer to je i u dosadašnjem zakonu, nego treba da sadržaje i takove ustanove, koje će zajamčiti i omogućiti *pravednu i bezodvlačnu provedbu toga načela*. Valja dakle prije svega procjenu i presuđivanje o šteti oduzeti upravnim oblastima, koje zbog svoje udaljenosti od mjesta nastale štete i svog polaganog uredovanja čine brzi i uspješni postupak gotovo nemogućim. Načela su tu slijedeća:

a) *Oblast, koja odlučuje o otštetama, mora biti obranički sud.* Većina novijih lovskih zakona predala je odluku u svim stvarima lovskih šteta posebnim obraničkim sudovima. Ti se obranički sudovi imadu *početkom svake godine izabrati za cijelu godinu unaprijed*, te u njih biraju jednaki broj obranika s jedne strane lovna zadruga (koja je ujedno skup zemljoposjednika dakle onih, koji mogu biti po divljači oštećeni) i s druge strane ovlaštenik lova (zakupnik, vlasnik izlučenog lovišta i t. d.), dok

predsjednika imenuje oblast između uglednijih žitelja. Uz ovakovo ustrojstvo zajamčena je koliko je god moguće nepristranost i isključena samovolja kod ustanovljivanja štete i dosuđenja otštete. Stvar je zakonodavca, da tu nepristranost još učvrsti odredbama o broju obranika i zamjenika, o eventualnim razlozima isključenja i t. d.

b) Obranički sud mora biti svakome lako na dohvatu. Obranički sud treba da bude u svakoj općini, a ako je općina osobito velika mogu se izabrati i dva ili više sudova. Uređenje i smještenje tih sudova mora biti u prvom redu takovo, da onaj, kome nastane šteta, ne bude primoran, da putuje Bog zna kako daleko radi prijave štete i svog otštetnog zahtjeva, već da to uzmogne učiniti bez velike dangube i neposredno iza počinjene štete. Glavno je zlo dosadašnjeg zakona bila udaljenost oblasti, tako da je prijava i očevid bio skopčan većim troškom, no što je bio iznos cijele štete, pa su seljaci radije trpili štetu, no da se upuštaju u skupocjeni dugotrajni postupak.

c) Postupak pred obraničkim sudom mora biti brz. Da se to omogući, valja prije svega zakonskom ustanovom osigurati, da interesirane stranke budu uvijek na dohvatu. Oštećenik biti će i onako najvećim dijelom zemljovlasnik sam ili njegov zakupnik, dakle osoba, koja se redovito nalazi na području općine. Nije ali tako sa ovlašteníkom lova, koji vrlo često ne prebiva u općini, gdje

imade lovište. Valja stoga, da zakon propiše, da ovlaštenik lovišta mora u području obraničkog suda imenovati stalnog punomoćnika, koji će o svim zahtjevima na naknadu štete biti obavještivan te koji će ga zastupati u postupku oko ustanovljenja i presude naknade štete.

Da postupak bude koristan i pravedan za sve stranke potrebno je, da se šteta ustanovi što prije, dok se još može viditi, kako je i od čega nastala (trag divljači ili možda i domaće marve, koja je štetu prouzročila). Treba stoga, da se zakonom ustanovi, da je oštećenik dužan štetu prijaviti obraničkom sudu, odnosno za svako selo po ovome zato određenoj osobi (knezu, prisežniku i t. d.) unutar 48 sati, od kako je za štetu saznao. To za oštećenika seljaka ne može biti nikako tegotno, ako se uvaži, da mu je mjesto prijave blizu, pače po mogućnosti u njegovom selu, pa dakle prijava nije skopčana ni dangubom ni troškom.

Čim obraničkom sudu stigne prijava, biti će dužan bezodvlačno obavijestiti punomoćnika ovlaštenika lova i ujedno će raspisati u roku od 3 dana nakon primljene prijave očevid na licu mjesta, što će i opet biti u blizini, te dakle bez većih troškova il dangube.

Punomoćniku ovlaštenika lova naravno prosto stoji, da prije očevida sa oštećenikom sklopi nagodu glede štete. U takovom slučaju dužan je punomoćnik uz potvrdu oštećenika

obavijestiti sud o nagodi u svrhu obustave očevida, jer inače nosi trošak.

Prigodom očevida ustanoviti će obranički sud odmah na licu mjesta štetu i izreći u pravilu presudu o iznosu štete. Potankosti glede načina procjene i t. d. imao bi zakonodavac pobliže opredijeliti. P r e s u d a o b r a n i č k o g s u d a i m a d e u p r a v i l u b i t i k o n a č n a i b e z p r i z i v a t e u r o k u o d 8 d a n a o v r š i v a.

Provedu li se i kod nas istaknuta načela modernih lovskih zakona, biti će naknada svake štete zajamčena unutar roka od najviše 14 dana, od kako je oštećenik saznao za štetu, postupak biti će proveden n a l i c u m j e s t a, p r a v e d n o, b e z z n a t n i j i h t r o š k o v a i d a n g u b e s t r a n a k a.

* * *

Osim do sada istaknutih načela treba da lovski zakon — temeljio se on na bilo kojem sistemu — sadržaje s t r o g e u s t a n o v e g l e d e l o v o s t a j e t. j. apsolutne zabrane lova u vrijeme parenja i rasploda divljači. Jasno je, da je ludo ubiti bređu srnu ili zečicu, gnjetela ili trčku na jajima, te tako uništiti više života a da se time ne poluči nikakova korist. Razloženo je, da je divljač glavnica, koja mora nositi kamate, glavnica se pako povećava umnažanjem divljači, jer se o dobro divljači napučena lovišta svi natječu pa se obično polučuju nerazmjerno veliki iznosi. Ti pako iznosi treba, da idu u korist zemljo-

posjednika, dakle većinom seljaka, koji tako imade izravni interes da propisi o lovostaji i uzgoju divljači budu što stroži. Isto tako treba da zakon zaštiti divljač shodnim odredbama i u vrijeme dozvoljenog lova, ali svakako osobitim obzirom na interese poljodjelstva.

* * *

Iz svega razloženoga nedvojbeno slijedi, da se interesi poljodjelca seljaka dadu potpunoma zaštititi a da se ne žrtvuju interesi lovstva. I jedna i druga grana narodnog gospodarstva mogu i moraju postojati usporedo, pa ako i nema dvojbe, da je poljodjelstvo daleko važnije, ne može se ipak poreći, da i lovstvo reprezentira znatan dio narodne imovine.

Bilo bi dakle i ludo i nepotrebno, da se lovstvo uništi lih za to, što dosadašnji zakon o lovu nije bio savremen, te što su i onako slabo provađane ustanove toga zakona bile teretne po seljaštvo a da nijesu zadovoljavale ni lovaca.

U novoj našoj državi valja pitanje lovstva urediti zakonom, koji će sadržavati u glavnom navedena načela i predati raspoložbu sa lovištima i prihodom istih te presudu u pitanju lovnih šteta samome narodu.

Naš je narod po naravi bistra uma, treba mu samo prikazati i rastumačiti spomenuta načela, pa će ubrzo uviditi, da uništavanjem divljači sebi samome i općem narodnom gospodarstvu nanaša golemu štetu, jer time uništuje glavnicu, koja treba da nosi stalni prihod.

Nemojmo da nasleđujemo primjer Francuske, koja je u vrijeme revolucije proglasila opću slobodu lova, što je urodilo posljedicom, da u kratko vrijeme u cijeloj Francuskoj nije bilo a ma baš nikakove divljači. Golemu štetu, koja je time nastala, doskora su tamo uvidili, te je i Francuska opet uvela strogi lovski zakon, no premda je godimice uvažala iz Njemačke, Češke i Ugarske — nešto i od nas — živu divljač za rasplod u vrijednosti od više milijuna, nije ipak kroz tolike godine uspjelo uspostaviti ni dio onoga, što je za revolucije u jednu ili dvije godine uništeno. Francuska tako i danas najveći dio potrebe na krznu, koži, mesu, rogovima i t. d. divljači mora uvažati, što toj na svemu bogatoj zemlji ne čini mnogo, kod nas bi ali, koji smo i onako upućeni gotovo u svemu na uvoz iz inozemstva, uzrokovalo još pasivniju bilancu.

Isto je tako i Amerika opet uvela lovski zakon, slobodna republika Švicarska ga strogo provađa a najbolji nam je primjer bratska Češka republika, gdje je i poljodjelsko gospodarstvo i lovstvo razvijeno kao gotovo u nijednoj drugoj državi, što je najboljim dokazom, kako te dvije grane narodnog gospodarstva mogu usporedo postojati, ako se samo valjano uredi područje, na kojem međusobno dolaze u sukob.

U Češkoj nitko ni ne misli na ukinuće lova i uništenje divljači pa zato valja, da se i na ovom polju ugledamo u primjer naše napredniје braće Čeha, koji su svojim uspjesima pokazali, da su u pitanjima narodnog gospodarstva na čelu kulturnih naroda.
